

СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНА ОСВІТА В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Юлія Марченко,

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти»

Одеської обласної ради

Останні десятиріччя характеризуються стрімкими трансформаціями як засобів навчання, так і освітньої парадигми загалом. У статті описано історичний аспект появи змішаного навчання, обґрунтовано його поняття, визначено основні компоненти змішаного навчання; моделі його впровадження в освітній процес; розкрито питання дидактики змішаного навчання, зокрема дидактичні принципи, зміст, методи, засоби навчання та форми його організації.

Ключові слова: змішане навчання, освіта, дидактика, суспільні зміни.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві відбуваються глобальні економічні, політичні та соціальні зміни. Вони проявляються, насамперед, у поглибленні інформатизації усіх сфер суспільного життя.

Такі зміни безпосередньо впливають і на освітній процес, вимагають радикальної перебудови філософії освіти та реальної інформатизації. Зосереджено увагу на необхідності подальшого розвитку освіти на основі використання нових прогресивних концепцій, запровадження сучасних технологій і науково-методичних досягнень в освітньому процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останнього десятиліття зарубіжні науковці (Ч. Бонк, Ч. Грейхам; М. Хорн, Х. Стакер та ін.) у своїх дослідженнях поглибили й трансформували сутність поняття «змішане навчання» в педагогічному контексті, визначили теоретико-методологічні, методичні та операційно-процесуальні аспекти його впровадження в освітню практику.

Мета статті – розкрити сутність змішаного навчання та його значення і роль в системі освіти.

Виклад основного матеріалу. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зосереджено увагу на необхідності подальшого розвитку освіти на основі використання нових прогресивних концепцій, запровадження сучасних технологій і науково-методичних досягнень в освітньому процесі. Традиційна філософія освіти, заснована на безпосередньому спілкуванні учасників освітнього процесу, сьогодні доповнюється комунікативними технологіями, які несе з собою інформатизація освіти, зокрема технологіями дистанційного та змішаного навчання.

Розвиток мережевих технологій сприяв розвитку сучасних технологій дистанційного навчання (distance learning), електронного навчання (e-learning),

модульного навчання (m-learning), які на сучасному етапі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій ефективно використовуються в різних закладах освіти.

Генезис «змішаного навчання» бере свій початок у 1990 р., хоча передумови для його виникнення з'явилися ще в 1974 р., коли М. Крюгер створив «відеоплейс» – кероване комп'ютером штучне інтерактивне середовище, яке сьогодні називають елементом гейміфікації освітнього процесу. Одна з перших згадок про систему змішаного навчання з'явилася в пресрелізі компанії Interactive Learning Centers, у якому сповіщалося, що компанія пропонує не тільки онлайн-курси, а й курси із застосуванням методології змішаного навчання. Проте в період до 2006 р. у науковій та періодичній літературі, так само як і в дослідницькому середовищі, одноразово використовувалися кілька досить близьких за сутністю та змістом термінів. Ситуація з поширенням термінології змінилася тільки з виходом у 2006 р. «Довідника змішаного навчання». У цьому виданні було зафіксовано концептуальне визначення словосполучення «змішане навчання» як комбінації навчання «віч-на-віч» з навчанням, керованим комп'ютерними технологіями або «діапазон можливостей, представлених завдяки об'єднанню інтернету й електронних засобів масової інформації, з формами, які вимагають фізичної присутності в класі викладача і здобувачів освіти».

Змішане навчання за своєю суттю є результатом поєднання моделей традиційного навчання із сучасними електронними технологіями, які дають змогу дистанційної взаємодії учасників освітнього процесу та мобільності суб'єктів навчання з метою оптимізації освітнього процесу та підвищення якості освіти. За традиційного навчання важливе значення має безпосередня взаємодія між учасниками освітнього процесу віч-на-віч (інтерактивні семінари, презентації, практичні види діяльності тощо), в онлайн-середовище переходять не тільки пасивні методи навчання (такі як опрацювання відеолекцій, питання для самоконтролю, контрольні заходи, тести; симулятори, ігрові формати вивчення матеріалу тощо), а й активна мережева взаємодія (спільна робота над документами, обговорення на форумах, у соціальних мережах, на вебінарах тощо). Крім того, змішане навчання обов'язково передбачає зворотний зв'язок зі здобувачем освіти на етапі роботи поза аудиторією. Отже, змін зазнає не тільки організація освітнього процесу, а й інші дидактичні аспекти.

Говорячи про дидактику змішаного навчання, маємо на увазі дидактичні принципи, зміст, методи, засоби навчання та форми його організації, які комплексно представляють цілісну структуру, що допомагає ефективно досягати освітніх цілей.

Щодо принципів змішаного навчання, то в ньому мають поєднуватися традиційні дидактичні принципи, такі як природовідповідність, науковість, доступність, наочність, свідомість, активність, системність, зв'язок теорії з практикою, інтерактивність тощо, так і специфічні для дистанційної

взаємодії: гнучкість та адаптивність (вибір зручного для себе місця й часу, засобів навчання, обсягу необхідного для засвоєння теми матеріалу тощо), можливість урахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти (варіації змісту навчальних матеріалів, темпу та засобів навчання тощо), мобільність (можливість навчатися в зручний час у зручному місці, вибираючи найбільш доступні для себе засоби навчання), забезпечення захисту інформації (конфіденційність зберігання особистих даних, безпечна передача даних тощо), економічна ефективність (за рахунок більш раціонального використання навчальних приміщень, матеріально-технічної бази тощо, можливості збільшення аудиторії здобувачів освіти), використання спеціалізованих технологій і засобів навчання (можливість дистанційної взаємодії передбачає необхідність доступу до мережі Інтернету, спеціальних пристроїв, таких як комп'ютер, мобільний телефон, планшет тощо, а також програмного забезпечення).

У процесі змішаного навчання використовуються традиційні методи: словесні (розповідь, пояснення, бесіда, лекції, інструктажі тощо); наочні (ілюстрації, демонстрації, спостереження); практичні (лабораторна робота, практична робота, вправи тощо), однак за умови дистанційної взаємодії вони трансформуються у більш сучасні форми, такі як відеолекція, відеоконференція, форум, чат – для словесних; презентації (у форматі мультимедіа-презентації, скрайбінгу тощо), підкасти, відео – для наочних; вебінари, віртуальні лабораторії, віртуальні світи тощо – для практичних методів. Часто методи навчання у процесі змішаного навчання вибирають з огляду на необхідність безпосереднього спілкування в аудиторії чи онлайн – синхронні або асинхронні – в зручному місці в зручний час.

Охарактеризуємо основні моделі змішаного навчання, представлені на рисунку 1.

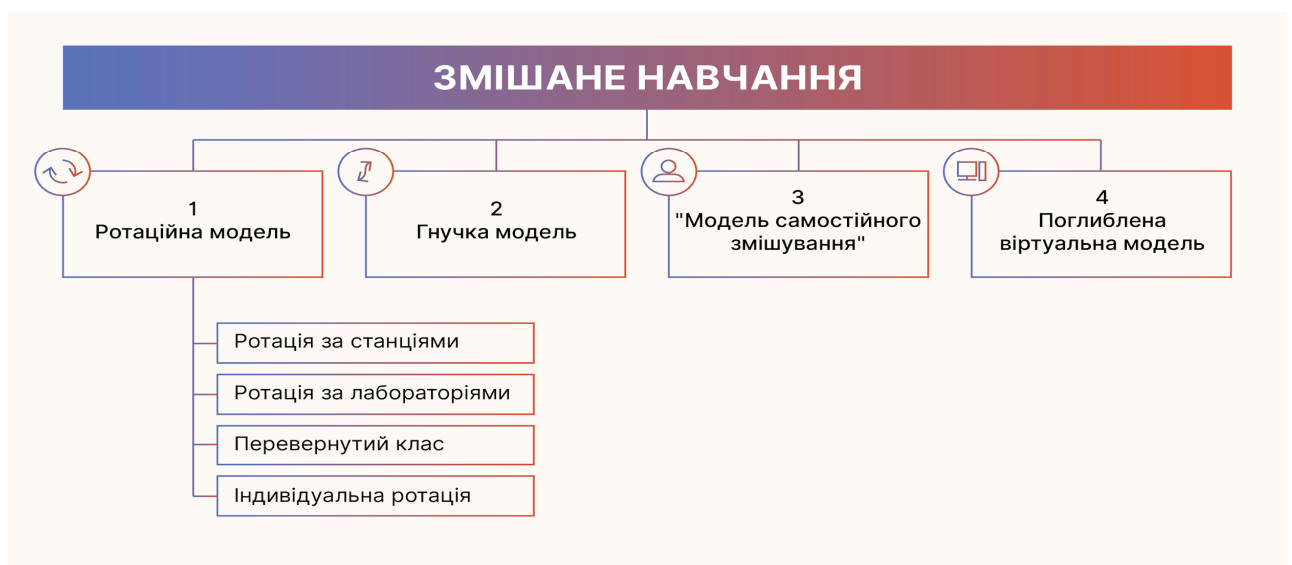

Рис. 1. Основні моделі змішаного навчання

Ротаційна модель. Суть цієї моделі полягає у так званій «ротації» учнів у школі. Відбувається також і «ротація» видів діяльності учнів – онлайн і офлайн.

Різновидом цієї моделі є робота за технологією «Перевернутий клас», коли учні частину матеріалів опрацюють самостійно, а у класі обговорюють дискусійні питання, чи консультуються з учителем, або вивчають наступну частину матеріалу. Саме таку модель сьогодні реалізує більшість шкіл в Україні, які обрали змішаний формат навчання.

Гнучка модель. У цій моделі учні працюють за індивідуально налаштованим графіком переважно онлайн, а учитель є інструктором, який координує їхню діяльність та надає консультації. Причому консультації вчитель може надавати як очно, так і онлайн у синхронному режимі.

Таку модель часто обирають школи із дистанційним навчанням. Деякі школи в Україні, здебільшого у сільській місцевості, також реалізували таку модель під час пандемії та активної фази військових дій (у відносно безпечних регіонах).

Особистісно орієнтована модель. Передбачає навчання за індивідуальними освітніми траєкторіями (учні навчаються очно, а паралельно працюють із зовнішніми електронними ресурсами, онлайн-курсами). Така модель може використовуватися для поглибленого вивчення окремих предметів у разі поєднання очної та екстернатної, очної та мережевої або інших форм здобуття освіти.

Модель збагаченого віртуального середовища. Модель передбачає основну роботу в режимі онлайн за розробленими дистанційними курсами. Водночас учень може відвідувати окремі уроки (якщо ця модель застосовується індивідуально), або ж для учнів усього класу проводяться окремі уроки (наприклад, на початку та в кінці вивчення теми, для захисту проєктів, обговорення окремих тем).

Така модель буде корисною громадам, де внаслідок воєнних дій школа зруйнована або пошкоджена, однак є обладнаний цифровий хаб чи інші приміщення, які можуть використовуватись для проведення окремих занять з учнями.

Законодавство не передбачає змішаної форми здобуття освіти як такої, тож якщо у школі організоване змішане навчання, то форма здобуття освіти є очною з використанням технологій дистанційного навчання.

За умов глобалізації, багатовекторності інформаційних впливів, часто суперечливих, обґрунтовано рекомендації щодо формування у підростаючого покоління здатності до критичного осмислення та креативного опрацювання інформації, конструювання власного погляду на конкретні події, факти, вироблення внутрішнього спротиву усьому, що не відповідає нормам моралі, гуманістичним принципам.

Гуманізацію освіти визначають як один із нових соціально-педагогічних принципів, що відображають спрямованість розвитку освіти на гуманні

стосунки в суспільстві як загальнолюдську цінність. Гуманізацію, тобто «олюднення» освіти в найбільш загальному плані, можна охарактеризувати як побудову стосунків учасників освітнього процесу на основі зміни стилю педагогічного спілкування – від авторитарного до демократичного, подолання жорсткого маніпулювання свідомістю студентської молоді, нав'язування їй непорушних стереотипів мислення, догм, що не підлягають критиці [6].

Науковець О. Вознюк зазначає, що поєднання дискретного професійно-компетентнісного і цілісного гуманістично-особистісного підходів сприятиме становленню освіти, яка орієнтується на підготовку особистостей, компетентних у професійній галузі й здатних до постійного самовдосконалення [2]. Тому важливо акцентувати увагу на гуманістичній спрямованості освіти, її орієнтації на самовдосконалення, формування моральних рис майбутніх фахівців.

Гуманітарна освіта – той фундамент, на якому будується людська особистість. Індивідуальні риси цієї особистості залежать від фундаменту, яким є гуманітарна підготовка.

Можна виділити три основних причини, які обґрунтовують необхідність вивчення за умов змішаного навчання гуманітарних дисциплін та отримання гуманітарної підготовки:

- здатність мислити (завдяки розвідкам у галузі гуманітарних дисциплін ми вчимося мислити творчо і критично, роздумувати і ставити запитання, такі навички дають нам змогу одержувати нові відомості з усіх сфер життя: від поезії та малярства до бізнесу й політики);
- розуміння світу (дослідження людського досвіду накладається на наші знання про світ, крізь призму досліджень науковців-гуманітаріїв ми вивчаємо культурні цінності представників різних культур, вникаємо в суть зразків мистецтва, історичних процесів);
- можливість прогнозування суспільно-політичних та культурно-історичних процесів (сьогодні гуманітарні знання є підґрунтям для вивчення і розуміння досвіду людства, дослідження в галузі філософії ведуть до роздумів над питаннями етики, засвоєння історичного матеріалу сприяє кращому розумінню минулого, водночас створюючи ясну картину майбутнього).

Запропоновано гуманістичні поведінкові моделі, які передбачають взаємну повагу і взаємопідтримку індивідуальних і колективних суб'єктів взаємодії, їхні взаємозбагачувальні діалоги, полілоги.

Психологічний супровід розвитку людини сьогодні зорієнтовано на підвищення емоційної стійкості, усунення психологічного дискомфорту, профілактику перевтоми й відновлення працездатності суб'єктів освітнього процесу. Доведено, що емоційна культура вирішальним чином впливає на успіх взаємодії, порозуміння, сприяє злагоді в шкільному колективі.

Висновки. В основі змішаного навчання лежить взаємодія суб'єктів в освітньому процесі шляхом поєднання різних видів навчання, як-от дистан-

ційне (онлайн) та традиційне (офлайн) дотримання дефініції, яка вказує на те, що змішане навчання – це процес здобування знань, умінь і навичок, що супроводжується поєднанням різних технологій навчання.

Має відбуватися ефективно поєднання різних технологій, що дозволить значно підвищити результативність навчання. Обираючи форми навчання, слід урахувати специфіку навчальної дисципліни, просторове розташування студентів, матеріально-технічне оснащення та забезпечення, рівень цифрової компетентності викладача та здобувачів, графік навчання. Змішане навчання передбачає фактичне «поєднання» будь-яких форматів і способів у процесі навчання.

Список використаних джерел

1. Шевчук С. С. Сучасні освітні технології у професійній підготовці кваліфікованих робітників : навч.-метод. посіб. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2022. 158 с.
2. Змішане навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти : навч.-метод. посіб. / уклад.: О. Пасічник, Ю. Єлфімова, Х. Чушак, О. Шинаровська, А. Донець. Київ, 2021. 92 с.
3. Цицюра К. Змішане навчання: основні інгредієнти компетентнісного підходу для ефективно освіти нового покоління. 2015. URL: <http://bit.ly/1zp30E1>
4. Bergmann J., Sams A. Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day. International Society for Technology in Education, 2012.
5. Масліч С. В. Методика організації і проведення занять за дистанційною й змішаною формами навчання : електрон. навч. курс. Біла Церква : БІНПО, 2022. 31 с.
6. Гончаренко С. У. Гуманізація освіти / С. У. Гончаренко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 156–158.

MARCHENKO YULIIA. SOCIAL AND HUMANITARIAN EDUCATION IN THE CONDITIONS OF MIXED EDUCATION

The last decades are characterized by rapid transformations of both teaching methods and the educational paradigm in general. The article describes the historical aspect of the emergence of blended learning, substantiates its concept, defines the main components of blended learning; models of its implementation in the educational process; the issue of didactics of blended learning is revealed, in particular didactic principles, content, methods, teaching tools and forms of its organization.

Key words: blended learning, education, didactics, social changes.

Надійшла до редакції 01.11.2022 р.

Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти